

hatalmaktól és egyre keservebbek is. A Hőst azonban mégis kedvessé és sajnálhatóvá teszi bátorsága, ahogy esélytelenül ugyan, de szembeáll Istennel, a Sátánnal és gyakran saját fajtájával. A történetben ábrázolt utolsó stáció a jövő víziója, egy széthulló, önmaga ellen forduló világ, melyet az istenek érettnék találhatnak az elpusztításra. Ebben különbözik Madách hasonló témájú művétől Szálíngeré.

Madách még a küzdelmet és a bízás reményét üzenete a világnak, míg Szálínger Hőisének egzisztencialista, humanista lázadása a „csak azért is”, a „nesze nektek” elve által motivált.

A sík különleges olvasmány, de a komolyabb elemzés könnyen leleplezné gondolatmenetének következetlenségeit. A költeményben felismerhető Nietzsche örökviszátérés-elmélete, az emberiség cikcakkban haladásának képében, a kulcsgondolat pedig, hogy miért válik egyre rosszabbá az élet a Síkon, a következő: az ősök „nem mesélik el a régi meséket a gyermeki ágyánál” (visszatérő Szálínger-motívum, lásd például a *Zalai passiót*). Az igazság megismerhetőségének és kimondhatóságának elutasítása (lásd a nyitó sorokban) alapvetően materialista gondolat. Ebben az esetben viszont nem indokolt, sőt magyarázhatatlan az istenek jelenléte, teremtő aktusa a műben. A deista világmagyarázat

szerint indokoltak lennének Szálínger teremtő és az embert magára hagyó istenei, de ehhez képest *A sík* istenei túl cselekvőek. A keresztény hit

teremtő, igazgató, ítélő istene áll Szálínger művéhez legközelebb; Isten azonban nem akarja az ember pusztulását, nem akarja a reménytelen lázadást és főleg: van hatalma a Gonosz felett. Szálínger művében az égi hatalmak mulatnak a Hős küzdelmein, tehát a keresztény istenképhez sem kapcsolhatóak.

A sík a kisebb gondolati következetlenségektől eltekintve elgondolkodtató, formailag bravúrosan kivitelezett olvasmány. Mindezek mellett bátor és mára egyre ritkább vállalkozás az ehhez hasonló, nagy ívű emberiség-értelmezés.

SÍPOS DÁVID

(*Ulpius-ház Kiadó, Budapest, 2005,*
124 oldal, 1780 Ft)

Horvát irodalmi antológia

Ha az Eötvös Klasszikusok sorozat utóbbi néhány kötetére pillantunk, röpké helyzetfelmérés alapján is nyilvánvaló, milyen missziót tölt be a hazai könyvkiadásban az Eötvös

József Könyvkiadó. Többnyire nehezen megszerzett céltámogatások jóvoltából valósulnak meg a gondosan szerkesztett, ámde könyvészeti-leg közepszerűen kivitelezett, többségükben hiánypótló kiadások. S túl azon, hogy ugyancsak hasznos gyűjtemények, a magyar vagy kétnyelvű kiadványok a felsőoktatásban tanulók számára is elengedhetetlenül fontos források. Közülük nem egy először jelenik meg magyarul.

A közelmúltban látott napvilágot az az impozáns terjedelmű antológia, amely Lőkös István életművének értékes teljesítménye. A tudós irodalmár tollából született, s a Tánkönyvkiadónál 1996-ban megjelent horvát irodalomtörténetnek mintegy testvérkötete az évezredes horvát irodalmat bemutató, a teljességet megkísérlő válogatás. Lőkös az ott bevezetett nagy történelmi, művelődés-, eszme- és irodalomtörténeti mintázat értelmében szervezte meg ennek a sok-sok műfordító munkája eredményeként létrehozott gyűjteménynek a szerkezetét. Az egyes korszakok reprezentatív bemutatására törekedett, s vállalkozása többnyire sikerrel járt. Nyilván maga sem szabadulhatott attól, ami a horvát irodalom némely korszakára, s nem egy fontos, illetve mértékadó szerzőjére jellemző, miszerint a válogatás a hungarofil, illetve -fő megnyilvánulások mentén is láttatható. A szomszéd irodalmak azon sajátossága, hogy önképükhöz hoz-

zártartozik a magyar irodalomról, annak szerepéről, alkotóiról kialakított elképzelés, talán – ha a szlovák, a román vagy a szerb irodalomra tekintünk – soha nem volt ennyire kendőzetlenül nyilvánvaló. Ebben az értelemben e gyűjtemény a némely korszakában amúgy igencsak militáns magyar értelmiségnek is figyelmeztető tanulsággal szolgálhat.

A kötet mindenekelőtt a párhuzamok fölfedezését kínálja. A horvát és a magyar történelem közös fejleményei, a kapcsolatok, a geopolitikai meghatározottság, a nagy kultúrákhoz fűződő hasonló – hol érzékeny, hol alig kitapintható – viszonyok paralelizmusok sokaságát idézték elő, témákban, toposzokban éppúgy, mint például a trópushasználatban vagy a tévképzetekben. Az összehasonlítást – mintha egy jó művelődéstörténetet lapoznánk – senki olvasó el nem kerüli, ha a 16. századi szépséges pannóniai legendákba, a mélyen áhítatos középkori vallásos drámák valamelyikébe, a horvát latinisták – köztük Janus Pannonius – mesteri iskolaműveibe, vagy éppenséggel Brne Karnarutić *Sziget várának elfoglalása* című, naivan kedves eposzába néz bele. S az egybevetés, az értelmezői tekintet kiélesítése, ahogy időben közeledünk napjainkhoz, hol jólesően, hol töprengésre szólítva fokozódik. Túl a barokk kori, szintén reprezentatívnek tekinthető irodalmi szemelvényeken, a horvát romantika – az

illirizmus korszaka –, majd a modernizmus sem példáz mást, mint a térség népeinek szemléleti közösségét. A huszadik századi fejezet – amúgy a kötet legbőségesebb része – már egy világirodalmilag is számon tartandó, egészen egyéni literatúra eseményeinek mozaikját rakja össze, melynek központi alakja a mifelénk is jól ismert Miroslav Krleža. S példaadó az a teljességre törekvés is, amely az antológia összeállítóját a kortárs horvát irodalom bemutatásakor jellemzi.

Az Eötvös Kiadó szláv vonatkozású kiadványsorozata e kötet által ugyancsak gazdagabbá vált.

GÉCZI JÁNOS

*(Szerkesztette Lőkös István,
Eötvös József Kiadó, Budapest, 2005,
880 oldal, 4095 Ft)*

UNGVÁRNÉMETI TÓTH
LÁSZLÓ:

Nárcisz vagy a' gyilkos önn-szeretet

Ki ne emlékezne Pilinszky János halk szavára, kifinomult mondataira, sápadt arcára és ezüst hajára, amikor Kazinczy szerepében szólalt meg a holdfényben úszó kúria háttere előtt? Ki ne emlékezne Bódy Gábor *Psyché* című filmjére, amelynek csodálatos világában Ungvárnémeti

László is megelevenedett? S ha mégis – kinek ne lenne kötelező olvasni és ismerni Weöres Sándor *Psychéjét*? Ebbe a varázslatos, tündéri világba repít vissza minket ez a szép formájú és papírú, míves könyv, Ungvárnémeti Nárcisz-drámájának újra adott szövege.

A 19. század elejének finomkodó s egyben kifinomult, édeskés, ám egyben komoly, sőt néha darabos megszólalásait, a korabeli emberek természethez kapcsolódó világszemléletét, az új korszak könnyedségét, a modernizációnak hazánkban ekkor még csak alig lengedező szellőit közvetíti nekünk ez a könyv. Az igazi öntörvényű romantikát, melyben ugyanannyi a báj, mint a nyersesség, ugyanannyi az erő, mint a kecsesség, és a szomorúság, mint a szívárvány.

Ami előttünk áll: egy igazi dráma a 19. század elejéről. Dráma a szöveg műneme éppúgy, mint annak utóélete, valamint dráma a szerzőjének élete és pályája. Tragédia, amely műfajnak egyik legpontosabb meghatározása: „szövegben küzdés”. Küzdelem a nyelvvel, melyet a nemrég felfedezett új lelki tartalmak kifejezéséhez kell hajlítani, ahogy tették ezt az érzékenység poétái, küzdelem a feltételezett olvasóval, hogy a költő megnyerje kegyét, és olvasmányossá tegye saját szövegét anélkül, hogy annak magas színvonalú tartalma sérülne. Küzdelem önmagával is, hogy a kor kívánalmaitól s poétikai elvárásaitól függetlenül olyan